

Милан В. Петковић, пуковник

Циљ побуне је освајање политичке власти превратом. Може да буде подстакнута споља или изнутра. Схватање мотива и циљева побуњеника (сецесиониста) и владе која се против њих бори пресудно је значајно за предвиђање понашања и поступака једне и друге стране. За стране обавештајне службе схватање мотива је једна од значајнијих активности, јер често од тога да ли прихвата или не прихвата мотиве као корисне зависи и процена да ли или не треба помоћи побуњенике, односно владу.

У доктринама и стратегијама наступа страних земаља према другим земљама, подршка побуњеника (сецесиониста) или владе која се против њих бори чини важне степене мешања у унутрашње послове других земаља према поставкама сукоба ниског интензитета. Такав облик агресивног политичког и војног мешања обавештајних служби у унутрашњу политику других земаља мање је опасан за друштвене заједнице и политичке системе у којима су друштвене супротности сведене на најмању могућу меру. У таквим срединама побуне не успевају, а могућност за продор страних обавештајних служби је веома мала.

Увод

Под побуном се подразумева политичка и оружана борба чији је циљ освајање политичке власти превратом и променама постојеће владе. У неким случајевима, циљеви побуне могу да буду ограничени на тежњу одређене групе да се отргне од контроле владе и успостави аутономну власт унутар традиционалних, етничких или регионалних граница, или да се сецесијом успостави нова аутономна држава. Побуне могу да буду подстакнуте и настојањем да се остваре ограничени политички уступци које, према процени побуњеника, није могуће остварити без примене силе. Побуњеници, најчешће, прибегавају примени оружане силе као средства остварења политичких циљева. У почетку, побуњеничке снаге најчешће имају ограничене ресурсе, али временом, скоро редовно, налазе начин да своје слабости преточе у снагу, а да снагу државе против које се боре претворе у слабост, уколико она не нађе одговарајући одговор.

Побуне имају специфичне узроке и зачетке. Разумевање обавештајне службе мотива и циљева побуњеника и владе која се против њих бори пресудно је значајно за предвиђање понашања и поступака и једне и друге стране. Стога, да би се анализирао карактер побуне треба

одговорити на нека питања која су заједничка за све такве процесе (ко и како руководи побуном, шта покреће побуњенике и какви су им циљеви, какво је друштвено окружење и какав је утицај геополитичких чинилаца, да ли побуњеници имају спољну подршку и какав је њен утицај, које су фазе развоја побуне и која је фаза у току, које су основне одлике унутрашње организације и извођења акција?).

Познавање наведених чињеница обезбеђује одговор на постављена питања, што је основа за откривање слабости и предности побуњеничких снага. Иако се ти елементи сагледавају појединачно и посебно, али увек комплексно, обавезно се процењује и њихова интеракција. Начелно, побуна је у једној држави у функцији насилне промене власти ради стварања нове власти на одређеном простору и над одређеном популацијом, а често води равно у сецесију.

Анализе и ставови неких западних земаља

У западним земљама се проблем побуне и сецесије помоћу побуне изучава с различитих позиција. При томе се првенствено одмерава политичка корист од подршке или осуде побуне у појединим земљама, а потом се доноси одлука. У многим расправама француских аналитичара, па и у делу војно-стручне литературе, побуна се објашњава као рат чији је циљ промена политичког уређења земље или региона, односно освајање власти оружаном борбом (револуција). Према њима, то је феномен који се најчешће јавља у недовољно развијеним земљама, са недемократским режимима, у којима већина становништва има социјалне, економске и политичке тешкоће у изражавању своје воље. Због тога се верује да добро смишљена и правовремено предузета економска или социјална противмера владајућег режима може да буде ефикасан начин за сузбијање побуне, односно за смањење њених ефеката.¹

Према општој типологији побуна, револуционарних ратова и сецесионистичких покрета, посебно када је реч о оружаним борбама у Африци, Азији и Латинској Америци, сматра се да постоје следеће врсте сукоба:

- антиколонијалистичке борбе и ратови на основу истицања националних и националистичких циљева;
- борба против неоколонијализма и националне недемократске власти;
- етнички, религијски и етничко-религијски ратови;
- сецесионистички ратови на основу етничких, економских и социјалних интереса, који обично почињу побунама одређених група, политички мотивисаних за насилна решења проблема.

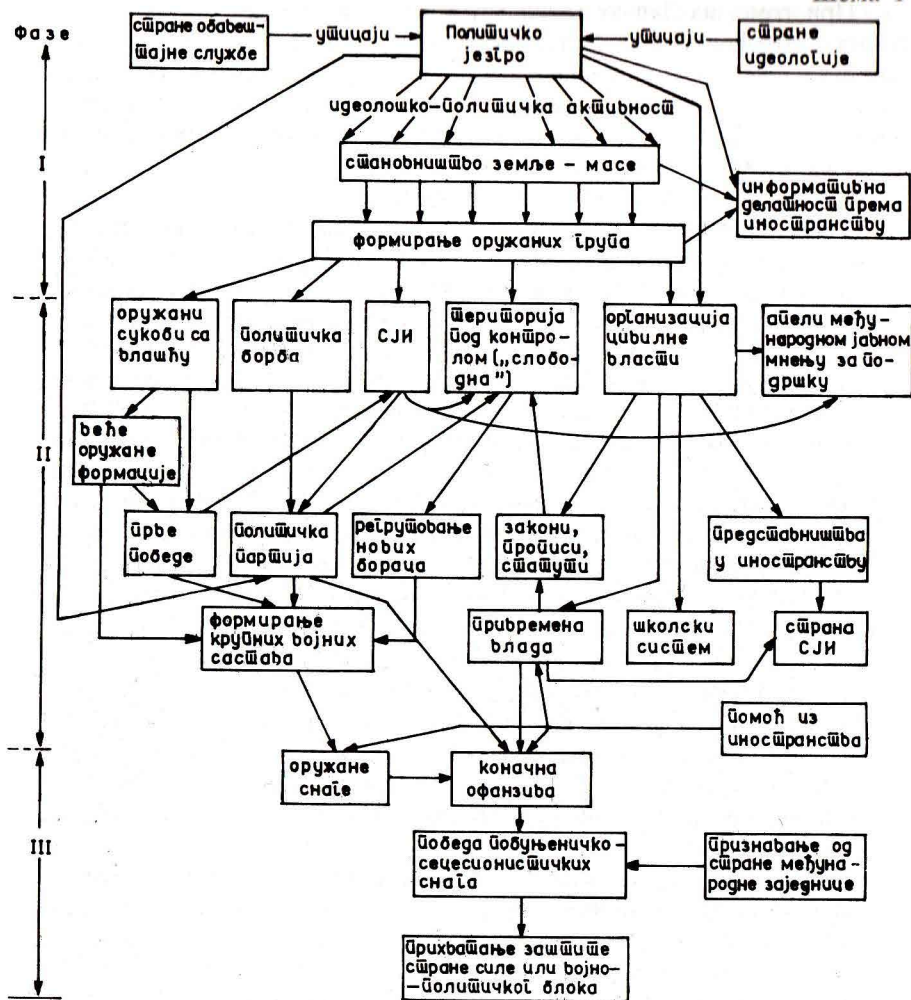
¹ Опширније: Gérard Chaliand, *Mythes révolutionnaire du Tiers-Monde – Guérilla et socialisme*, Seuil, Paris, 1976; N. Clader, *Les armements modernes*, Flammarion, Paris, 1970; Pierre-Marie Gallois, *Géopolitique*, Plon, Paris, 1990. На сличан начин та проблематика се третира и у француским војним правилима, упутствима и приручницима (на пример, у правилу ТТА 106, побуна се поистовeћује са револуцијом коју изводе организоване и наоружане групе, и војнички устројене формације присталица идеологије која има намеру да преотме власт).

При томе, на Западу уважавају разлику између ратова за национално ослобођење (против страног окупатора и колабораната) и класне или сталешке борбе у оквиру једне друштвене заједнице (држава) која се, у основи, своди на борбу за власт. Такође, постоје извесне специфичности када је реч о међуетничким сукобима или сукобима са сепаратистичким циљевима, којима је крајњи циљ формирање заокружене друштвене целине изван постојећих форми.

Свака побуна пролази кроз три фазе, које произилазе једна из друге. У првој „иницијалној фази“, идеолошко језгро (организација, политичка партија) настоји да створи што ширу основицу за своје деловање, а користи искључиво политичко-вербалне методе деловања. Под другом фазом се подразумевају активности на прогресивном слабењу противника и успостављању контроле над становништвом, при чему се користе и неке методе физичког насиља, као што су уцене, физички обрачуни са неистомишљеницима, масовне демонстрације против власти са рушилачким карактеристикама, па и мањи оружани сукоби са снагама за одржавање реда. Трећа фаза је „офанзивна“, а одликује се појавом бројних мањих организованих и наоружаних група и већих, војнички организованих формација. Оне, мање-више, прихватају јединствену „централну команду“ и координирано дејствују по најосетљивијим институцијама власти, пре свега по центрима за комуникације, радио и телевизијским и радио-дифузним центрима, виталним службама за функционисање већих урбаних центара, и слично.² Крајњи циљ дејстава у тој фази јесте преотимање власти, односно отцепљење дела територије под контролом побуњеника од матичне (државне) територије. За успех побуне најважнија је од свега веза побуњеника са становништвом. Ако се она не успостави на чврстим основама, побуна ће се сама од себе угасити.

Према америчкој доктрини сукоба ниског интензитета, побуњеничка и противпобуњеничка дејства су сврстана у војне активности којима се доприноси успеху одабране стране у сукобу. Тако је правилом *Војне операције у сукобу ниског интензитета* (1990) и правилом *FM 100-5 Операције* (1993) подршка побуњеничким и противпобуњеничким дејствима сврстана у сам врх активности у „операцијама које немају ратни карактер“, односно у активности којима се постиже политички циљ у појединим земљама без директне употребе сопствене војне силе. Према одредбама правила *FM 100-5 Операције*, одлуку о укључивању САД у такву врсту сукоба доносе овлашћена лица из највишег руководства земље (администрација). На који начин и у којем обиму ће оружане снаге учествовати у побуну, односно у противпобуњеничким дејствима, зависи од процењене „претње америчким интересима“, процене вредности и циљева снага у сукобу и могућности за извођење акције. При томе се наглашава да већину терета треба да сносе снаге које се подржавају,

² Насиље које проводе у Алжиру исламистички терористи сврстани у Оружане исламске групе (GIA), чије су последице око 60.000 жртава од 1992. године до сада, има сва обележја треће фазе побуне.

Начелна шема одвијања побуне са циљем сецесије

јер би, у противном, дошло до „американизације“ сукоба и нарушавања легитимитета стране којој се помоћ пружа. Полази се од констатације да су побуњеничка дејства организована активност, усмерена на обраће легалне владе кроз субверзивну делатност и оружану борбу. Противпобуњеничка дејства зависе од побуњеничких дејстава, а обухватају, као и побуњеничка: војна, полувојна, политичка, економска, психолошка и цивилна дејства.

Проблеми везани за изграђивање националног идентитета у земљама „трећег света“ произилазе из колонијалног наслеђа, које доводи до политичке, социјалне и економске нестабилности у тим земљама, што често угрожава легалну владу, а може да угрози и америчке

виталне интересе. Такве нестабилности има и у неким старијим независним државама. Начелно, она изазива и подстиче опште незадовољство и наглашава неспособност владе да задовољава националне потребе. Унутрашња криза је погодно тло за деловање унутрашњих снага, које настоје да, уколико не могу мирним путем, применом насиља постигну своје циљеве. У осталим случајевима, побуњеници обезбеђују подршку обећавањем слободе, а када дођу на власт предузимају много репресивније мере. Побуњеници користе различите облике дејства за остваривање својих циљева. Самостално или у комбинацији, та дејства еволуирају од организације покрета до свргавања легалне власти. При томе, побуна често води у сецесију. Активности, поступци и фазе развоја побуне са сецесијом приказани су на шеми 1.

Побуњеници најчешће своје деловање заснивају на наглашавању социјалне неправде. Питања која се покрећу у почетку обично су економске природе, али могу бити укључени и политички, војни, полицијски и религиозни садржаји. Нестабилност може произићи и из осећаја дела становништва да постојећа влада није вољна или није у стању да решава њихове проблеме и неправду. Постоје и случајеви да влада сагледава озбиљност проблема, али се одлучи да га игнорише све док не буде присиљена да оружаном насиљем сузбије употребом оружане силе.

Побуњеничка дејства су типичан пример дуготрајних сукоба, па захтевају стратегију која може дугорочно да делује. Таква стратегија се не односи толико на помоћ угроженим земљама да победе у борби против побуњеничких снага, колико на добијање у времену, које је неопходно за извођење реформи ради отклањања узрока побуњеничких дејстава, односно реорганизацију и преусмеравање побуњеника ка циљу који одговара сопственим интересима, закључује се у америчким правилима у којима су обрађена побуњеничка и противпобуњеничка дејства. У томе и сецесија, иако је забрањена одредбама Повеле Уједињених нација и неприхватљива за већину земаља света, има своје место.

Сједињене Америчке Државе подржавају неке побуне против репресивних и антиамеричких режима, а та подршка се координира са савезничким и пријатељским земљама. Који је режим репресиван процењују саме САД, уз претходну свеобухватну анализу и припрему свог јавног мњења и јавног мњења међународне заједнице да ту оцену прихвате. Приликом одлучивања о пружању подршке најважнија је процена изводљивости операције и подударности америчких интереса са циљевима подржаване стране да би се избегле грешке из прошлости (Вијетнам, Камбоџа, Сомалија итд.). Будући да подршка побуњеничким снагама, барем у почетку, често има тајни карактер, многе активности су у блиској вези са специјалним операцијама за које су задужене специјалне службе (обавештајна, психолошко-пропагандно-информативна, специјалне јединице, и сличне), јер су за извођење неконвенционалних дејстава, односно „операција које немају ратни карактер“, најприкладније јединице из састава снага за специјална дејства. Тек када

Смјана окру - жења	Циљ	Војне операције и активности		Примери
Мир	Популарисаши мир	Операције које немају ратни карактер	Неборбене операције	- борба против грозе - борба против елементарних непогода и катастрофа - обнова мира - помоћ развоју савраних држава
Сукоб (криза, побуна)	Одвраћање од раша и решава- ње сукоба	Операције које немају ратни карактер	Борбене операције	- удари, удаци - намећање мира - подршка побу- њеницима - антитероризам - одржавање мира - неборбена ева- куација
Рат	Бориши се и победиши	Ратне операције		- борбене опе- рације - напад - одбрана

Неборбене и борбене операције у условима мира, сукоба (криза, побуна) и рата

се створе услови и ако је потребно због развоја ситуације могу да се укључе и снаге опште намене. Постепено ангажовање америчких оружаних снага у борбеним и неборбеним операцијама у сукобу ниског интензитета против земље или земаља у којима се развијају или могу да се изазову побуне, преврати и сецесионистичке тенденције приказано је на табели 1.

Оружане снаге и специјализоване службе обезбеђују опремање, обучавање и услуге побуњеничким снагама кроз разне облике помоћи. Углавном је реч о следећем:

- регрутовање, организовање, обучавање и опремање снага за неконвенционално или герилско ратовање;
- извођење психолошких операција;
- развој институција и инфраструктуре;
- обавештајна подршка;
- тајно убацивање у руководеће структуре супротне стране;
- обезбеђење успешног пребегивања појединих лица и уклањање компромитујућих трагова;
- субверзивно деловање;
- саботаже;
- снабдевање потребним борбеним и неборбеним средствима.

Интересантно је да, према Уставу САД, председник државе има право да донесе одлуку о ангажовању оружаних снага изван територије САД у трајању од 90 дана. Ако после тог рока треба наставити с ангажовањем јединица опште намене, о томе одлучује Конгрес, односно представнички домови, сваки понаособ. Међутим, ако америчко ангажо-

вање не прелази оквири ангажовања специјалних служби и специјалних јединица, Конгрес често и није у току таквих активности. Трошкови ангажовања се прикривају разним буџетским ставкама опште намене, као што су: „геополитичка истраживања“, „сондирање потреба неразвијених подручја“, „информативно-пропагандна делатност“ и друго, а често се тајно користе и средства из државних фондова.

На проблем побуне, преврата и сецесије слично гледају и друге стране силе, при чему се посебна пажња посвећује деловању сопствених обавештајних система у изазивању криза, побуна и преврата и односу према сецесији.

Побуна (сецесија) – оруђе обавештајних служби

Обавештајне службе земаља чија је спољнополитичка оријентација агресивна, појединачно или у оквиру савеза, настоје да обаве и задатке везане за превратничко деловање у другим земљама. Део тих послова обавештајна служба планира, а део и самостално реализује. При томе, користи разне методе и средства, у зависности од процењене ситуације и крајњег циља који њихова влада жели да постигне у одређеној средини, односно земљи против које делује. Најчешће се користе следеће методе и начини деловања: изазивање, проширивање и коришћење криза; психолошко-пропагандна делатност; тероризам; саботаже; диверзије; употреба специјалних снага и јединица; изазивање побуна, преврата и грађанских ратова, и разни облици помоћи и сарадње са снагама за које се процени да ће бити од користи сопственој држави или савезу.

Изазивање, проширивање и коришћење криза примењује се приликом вештачког стварања кризне ситуације или у случају коришћења постојеће кризе за постизање циља. Коначни резултат коришћења кризе у једној земљи могу да буду државни удар, политички преврат или сецесија дела територије са снагама које су се супротставиле легално изабраној власти.³

Психолошко-пропагандна делатност садржи пропаганду и демонстрацију силе. Примена те методе се испољава кроз протурање вешто изабраних и сročених информација, вести, саопштења и гласина; организовање и спровођење разних дебата, конференција, научних и других јавних скупова; издавачку делатност (посебно у области периодике и популарне литературе); дистрибуцију и приказивање филмова и телевизијских емисија непријатељске садржине или тематике с двосмисленим или недореченим информацијама које могу да изазову пометњу и несигурност и покрену одређене активности оружаних снага са јасно

³ Типичан пример је свргавање легално изабраног председника Аљендеа у Чилеу и подстицање граничних инцидената између Перуа и суседних земаља ради „откидања“ делова територије Перуа и припајања суседним земљама. Сама криза је настала тзв. побуном камионџија, односно масовним протестом националних удружења ауто-превозника Чилеа, које је подржавала ЦИА.

израженим претњама употребом (покрети јединица ка границама земље, вежбе и маневри у близини државне границе, емитовање телевизијских и радио-емисија о спремности и снази страних оружаних снага, и слично). Основни циљ је да се код нападнуте стране створи осећај неизвесности и страха, па и беспомоћности. Готово цео регистар активности из области психолошко-пропагандних делатности према нашој земљи примењен је у току припреме и остварења сецесије бивших југословенских република и грађанског рата у појединим бившим републикама, посебно у Словенији, Хрватској и Босни и Херцеговини. Психолошко-пропагандне активности појединих страних информативних институција и агенција биле су таквог интензитета и утицаја на светско, европско, па и на део југословенског јавног мњења да су неке од њих, посебно телевизијске куће, незванично рангиране и као „невидљиви чланови Савета безбедности ОУН“ (такву репутацију стекла је телевизија CNN још за време извођења операције „Пустинска олуја“ у рату у Персијском заливу).

Тероризам се примењује у ситуацијама када манипулатори кризама оцене да ће им то омогућити да постигну жељени циљ. Објекти напада су људи, материјална добра и психа појединаца, па и друштва у целини, ради изазивања страха, несигурности, неповерења у снаге постојеће власти у земљи и колебљивости у предузимању противмера. Начелно, реч је о појединачним, па и масовним убиствима, подметању експлозивних направа у поједине јавне објекте, средства јавног саобраћаја итд., тровању хране и воде, подметању разних врста и застрашивању преко средстава јавног информисања. Тероризам, у миру и у рату, изводе снаге екстремиста, незадовољника, милитантне снаге политичких противника и плаћеници.

Саботаже се најчешће примењују у привредним делатностима ради довођења до колапса привредног система земље. Манифестују се неизвршавањем планираних радњи на време, успоравањем процеса производње (у Француској је седамдесетих година био посебно популаран тзв. систем радим полако, користио га је „алтернативни синдикат“ да би присилио државу да промени неке прописе о радном времену и владу да смени неке ministre, а подразумевао је веома успорен рад припадника свих служби и делатности које су на било који начин имале непосредан контакт са становништвом), уношењем забуне давањем контрадикторних упутстава и наредаба, онеспособљавањем средстава јавног градског превоза, и слично.⁴

Диверзија је метод којим се наносе људске жртве и материјалне штете, или се физички онеспособљавају људи за крађи или дужи период,

⁴ Ту се могу сврстати и разне демонстрације политичког, економског и социјалног карактера, које се, вештом манипулацијом, могу усмерити ка циљевима који највише одговарају организаторима (парализа јавног живота, масовна непослушност грађана, демонстрације рушилачког карактера, штрајкови, и слично). При томе, најчешће, основни захтеви демонстраната се модификују, проширују и допуњавају новим, по правилу, чисто политичким захтевима за смену власти. У најтежим случајевима, такве демонстрације воде директно ка побуни.

уз изазивање осећања неспокојства и угрожености код становништва. Најчешће се примењују подметање мина разних врста и рушење објекта, комуникација и средстава везе, и дејства по већим скупинама људи или по објектима и инсталацијама органа јавне безбедности и државне управе. На просторима СФРЈ најпознатија диверзија таквог типа била је експлозија мине у биоскопу „20. октобар“ у Београду, а у периоду 1990–1995. године више напада на органе и станице милиције на Косову и Метохији, онеспособљавање напонских водова на железничким пругама, кидање транспортних трака на дневним коповима већих рудника и термоелектрана, и слично. У диверзије се могу сврстати и експлозије разних експлозивних направа на разним местима у Београду и у другим градовима СРЈ, мада је у већини од њих у позадини криминал.

Специјалне снаге и јединице обавештајне службе користе се када се за то стекну повољни међународни, а посебно унутрашњи услови у земљи која се напада. Наиме, те снаге и јединице дејствују када је унутрашње стање у нападнутој земљи до краја нестабилно и када је оружана побуна већ започета, јер тада имају највише могућности да успешно делују. Припадници специјалних снага убацују се у земљу у својству војних инструктора, а начин њиховог убацивања се прилагођава насталој ситуацији. Могу се маскирати као припадници разних међународних хуманитарних организација, чланови екипа за отклањање последица разарања, возачи међународне шпедиције итд. Практично, после убацивања, они постају организатори, руководиоци, па и непосредни учесници у борбама. Међутим, да би се избегли међудржавни неспоразуми, али и негативне реакције међународног јавног мњења, често се, уместо обавештајних служби, за њихов рачун и према њиховим плановима, ангажују разне приватне организације и поједини најамници, специјализовани за субверзивни рад и делатности везане за организовање и спровођење мера, поступака и радњи у оквиру сукоба ниског интензитета, посебно за организацију и обуку војних формација подржане стране, али и за извођење побуна и преврата. У многим земљама постоје чак и посебне, за такву врсту послова формиране агенције, организације и удружења, који раде сасвим легално и јавно, уз тајну подршку и финансијску и сваку другу помоћ земље домаћина. У томе предњаче велике силе, али такве институције толеришу и многе средње и мале земље.⁵

Изазивање побуна, преврата и грађанских ратова ради замене једне владајуће политичке гарнитуре другом, која ће спроводити политику коју јој наметне држава спонзора крајњи је циљ делатности обавештајне

⁵ Француска је често користила најамника Жоржа Менара и његове плаћенике за извођење државних удара у земљама Африке и у региону Индијског океана, али га је „склањала“ кад јој његове „услуге“ нису биле потребне. У САД постоји више таквих организација, а најпознатија је MPRI (Удружење резервних војних старешина), за „пружање војних услуга“. Припаднике те организације су ангажовале Хрватска и муслиманска влада БиХ скоро од самог почетка грађанског рата; неке исламске екстремно фундаменталистичке земље користе „свете ратнике“ – муџахедине, итд.

службе у таквим активностима. Та метода је, у ствари, резултат систематске припреме свих учесника и примене свих наведених метода унутрашњег подривања, иако то не мора да буде пракса.

Наведене методе се морају у целини спроводити. Наиме, оног тренутка када се постигне циљ – промена режима, односно гарнитуре на власти – поступак се прекида и приступа се процесу тзв. пацификације и стабилизације. У том процесу се настоји да се земља што пре доведе у функцију корисног и послушног члана војног савеза, односно земље спонзора, која је спроводила или контролисала активности побуњеника. У том случају, активности приказане на табели 1 одвијају се у обрнутом смеру – не од мира ка рату, него од рата ка миру.

У свим делатностима побуне (изазивање кризе, психолошко-пропагандне делатности, тероризам, саботаже, диверзије итд.) и у свим њеним фазама (иницијална, нарастајућа и офанзивна) обавештајне службе су наглашено и стално присутне. Њихово испољавање у неким делатностима зависи од процене, постављеног циља, временског рока за његово остварење и од тока развоја или застоја побуне. На пример, уколико влада земље обавештајне службе која спонзорише побуну у некој земљи процени да ће се она најбрже или најефикасније распламсати применом тероризма, наложиће својој обавештајној служби да форсира ту делатност. Оперативци обавештајне службе, који су се раније убацили међу побуњенике, несумњиво ће их подстаћи баш на тај облик насиља. Могуће је да се припадници обавештајне службе и сами ангажују у обављању терористичких аката или да за то употребе припаднике својих специјалних јединица. Међутим, обавештајне службе су оспособљене и за све друге врсте субверзивних делатности. Поједини примери из праксе указују на то да су оне распламсавале поједине побуне тако што су организовале атентате на истакнуте личности (вође) из побуњеничког покрета, а тај злочин су, уз помоћ медија, приписивале актуелном режиму и против њега појачавале незадовољство становништва.

Делатност обавештајних служби у свим врстама побуна непрекидан је процес којим се обезбеђује да влада њихове матичне државе остварује сталан увид у припреме и ток побуне и, по потреби, доноси корективне одлуке, односно управља кризом до њеног коначног разрешења у своју корист. Те велике амбиције владе мора да обезбеди обавештајна служба, првенствено обавештајном функцијом. Она се састоји у упоредном прибављању, обради и коришћењу података о режиму против којег се боре побуњеници, али и о снази, организованости и решености побуњеника да истрају до краја. Свакако, све те информације правовремено се достављају својој влади, која их користи за доношење одлука у вези с предстојећом или актуелном побуном. С друге стране, обавештајна служба се и непосредно ангажује у спровођењу неких субверзивних делатности.

Земље које су угрожене побуном покушавају да на време открију њене узроке, а нарочито актере. При томе, посебно бдију над тим да

обавештајна служба земље (или земаља које су непријатељски расположене према њима) не створе агентуру или агентурну мрежу међу њиховим грађанима, коју касније могу ангажовати за припрему и отпочињање побуне. Према процењеној опасности по властиту безбедност, те земље предузимају одговарајуће мере против својих грађана који падну у замку страних обавештајних служби. Тако су, на пример, власти Либијске Џамахирије, 2. јануара 1997, стрељале шест официра своје армије због тога што су шпијунирали за америчку Централну обавештајну службу.

Закључак

Оружана побуна може да буде организована и подстицана из иностранства ради остварења одређених политичких и војних циљева. Усмерена је на дестабилизовање унутрашњег друштвено-политичког система и на насилну промену власти, а у одређеним ситуацијама и на сецесију. Претходи јој војно организовање снага, које се тешко може постићи без помоћи из иностранства и утицаја држава које кроз тај облик испољавања утицаја настоје да остваре своје глобалне политичке и војне циљеве.

Војно организовање унутрашњих деструктивних, националистичких и сецесионистичких снага, као једна од фаза оружане побуне, не може се успешно остварити без помоћи државе спонзора такве делатности. Активности државе која подржава побуну спроводе се тајно и, углавном, уз помоћ обавештајних служби заинтересованих земаља или савеза. Такав облик агресивног политичког и војног понашања обавештајних служби, посебно великих сила, мање је опасан за друштвене заједнице и политичке системе у којима су друштвене супротности сведене на најмању могућу меру. За друштва у којима степен јединства народа није нарушен или није нарушен у већој мери, у којима нема значајних одступања између прокламованог и остварених политичких и економских циљева, у којима привредни систем функционише и нема већих осцилација у стандарду људи, постоје добри услови за одржање система и власти легално изабраних органа. У таквим срединама побуне не успевају, а услови за продор страних обавештајних служби су сведени на најмању меру.

Супротстављање делатностима страних обавештајних служби је веома важан елемент заштите безбедности државе и њеног друштвено-политичког система. Захтева предузимање сталних и конкретних мера друштва и државе у целини на отклањању потенцијалних узрока побуне (криза, сукоб) и насилне промене власти. У томе посебан значај имају специјализоване службе и институције, нарочито у почетном стадијуму организовања и припреме за побуну, када се и најлакше може деловати на њеном сузбијању.

Литература:

1. Gérard Chaliand, *Mythes révolutionnaires du Tiers-Monde: Guerilla et socialisme*, Sevil, Paris, 1976.
2. „Revue de l'Ecole Supérieure de Guerre“, бр. 2. Париз, 1980, стр. 15–19.
3. David J. Dean, *The Air Force Role In Low-Intensity Conflict*, Air University, Alabama (USA), 1986.
4. Данијел С. Шифер, *Реквијем за Европу*, „Белетра“, Београд, 1993.
5. Америчко правило *FM 100-5 „Operations“*, Washington (USA), 1993.
6. Милан В. Петковић, *Тајни ратници*, „Тетра ГМ“, Београд, 1996.